

Jaarboek 'Armoede in België': analyses inzake arbeidsmarkt

Lahaye, W., Pannecoucke, I., Vranken, J., & Van Rossem, R. (Red.). (2015). *Armoede in België. Jaarboek 2015*. Gent: Academia Press.

Eind maart 2015 verscheen de vijfde uitgave van het federaal Jaarboek 'Armoede in België'.¹ Het Jaarboek brengt de kennis over armoede en sociale uitsluiting samen en houdt de politieke en publieke belangstelling voor deze thematiek gaande. Het beoogt het leveren van een instrument aan de federale overheid en aan de POD Maatschappelijke Integratie om de toestand van en beleidsmaatregelen inzake armoede en sociale uitsluiting te beschrijven, te analyseren en te evalueren. De Belgische context vormt daarbij een ideaal werkveld voor comparatief onderzoek en voor het uittesten van innoverende praktijken, wegens de gunstige mix van gelijkenissen en verschillen tussen de regio's. In deze bijdrage lichten we enkele arbeidsmarktgerelateerde analyses uit het Jaarboek toe.

Het federaal Jaarboek 'Armoede in België' presenteert een waaier aan thema's die aantonen dat armoede en sociale uitsluiting een complex en multidimensioneel probleem is. Dit komt ook duidelijk naar voor in de definitie van armoede die we hanteren, namelijk armoede als "een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen" (Vranken, De Boyser & Dierckx, 2006, p. 31).

Zowel Europa als België bevinden zich in 2015 op een kruispunt voor de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. In de vijfde uitgave van het Jaarboek 'Armoede in België' behandelen de

eerste twee delen de gevolgen van de zesde staatshervorming voor de bestrijding van ongelijkheid, armoede en andere vormen van sociale uitsluiting. De hefboomen waarover de gewesten en de gemeenschappen vandaag beschikken, zijn aanzienlijk versterkt. In het eerste deel worden de uiteenlopende uitgangsposities voorgesteld. Onder meer het huisvestingsbeleid, energiearmoede en kinderarmoede komen aan bod. Het tweede deel geeft eerst een overzicht van het armoedebeleid van de diverse regeringen tijdens de vorige legislatuur. Daarna volgt een gedetailleerde analyse

van de hervormingen van de werkloosheids- en integratietoelagen en van de gevolgen van diezelfde hervormingen, vooral wat het lokaal niveau aangaat.

Het themadeel ten slotte is gewijd aan de Europese uitdagingen. Het bevat een uitvoerige analyse van de stand van zaken halverwege de Europa 2020-strategie. Hoever staat het met de sociale doelstellingen van dit Europees beleid? Een van de becijferde doelstellingen van de Europa 2020-strategie was om het aantal burgers dat slachtoffer van armoede of sociale uitsluiting is, of dreigt te worden, tegen 2020 te verminderen met 20 miljoen. Dit aantal is echter toegenomen van 114 miljoen in 2009 tot bijna 122 miljoen in 2013 (Europese Commissie, 2014; Eurostat, 2014).

In wat volgt, lichten we enkele hoofdstukken uit en gaan we in op een aantal relevante thema's met betrekking tot arbeid en de arbeidsmarkt. We bespreken de regionalisering van het activeringsbeleid, de verbanden tussen armoede en de werking van de Belgische arbeidsmarkt, de impact van werkloosheid op het beschikbare inkomen, de druk op sociale minima en de sociaal-economische situatie van jongeren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De regionalisering van het activeringsbeleid: nieuwe uitdagingen voor de OCMW's

De zesde staatshervorming wijzigt de organisatie van het land ingrijpend. De gevolgen hiervan raken ook de kwetsbaarste bevolkingsgroepen. De hervorming beoogt een grotere verantwoordelijkheid van de deelstaten met, parallel, een inperking van bepaalde solidariteitsmechanismen, of van de middelen die worden aangewend voor sommige kwetsbare bevolkingsgroepen.

Een van de belangrijkste en meest karakteristieke aspecten van de zesde staatshervorming is de regionalisering van het activeringsbeleid. Het activeringsbeleid bevindt zich in de kern van de overgedragen bevoegdheden en Cherenti, Pagano en Contipelli (2015) stellen zich de vraag hoe dit gefinancierd zal worden door de OCMW's, waarvoor activering een essentiële taak blijft. Deze uitdaging stelt zich in een context waarin steeds meer burgers terugvallen op het OCMW. Het gaat om mensen die, ondanks de inspanningen van de regionale diensten voor arbeidsbemiddeling, niet of nauwelijks kunnen worden geactiveerd, maar ook om werkzoekenden die door de verstrenging van de regelgeving betreffende de werkloosheidsuitkeringen, worden uitgesloten van het systeem.

Hoewel de federale regering zowel tijdens de vorige legislatuur als in het huidige regeerakkoord heeft verklaard fondsen vrij te zullen geven voor de extra kosten, hangt het succes van de regionalisering van het activeringsbeleid ook van vele andere elementen af. Het kan resulteren in mogelijkheden voor de OCMW's, maar ook in risico's. De regionalisering kan een gevaar betekenen en de activeringsrol van de OCMW's *de facto* uithollen, door de OCMW's niet te voorzien van bruikbare

instrumenten en middelen: het OCMW als zuivere uitbetalingsinstelling. De grotere responsabilisering van de deelstaten en de uitdagingen die hieruit voortvloeien, leiden tot een inherente consequentie. De OCMW's worden vandaag geconfronteerd met een significante toevloed van nieuwe rechthebbers, onder wie ook mensen die werken en een loon trekken, maar er desondanks niet in slagen om een behoorlijk leven te leiden. Door de regionalisering van de activeringsmaatregelen die de OCMW's kunnen hanteren, moeten ze vandaag echter hun verantwoordelijkheid opnemen in een bijzonder hachelijke sociale context. Hoewel beroepsinschakeling het 'toverwoord' is dat iedereen aanhaalt, mogen we niet vergeten dat voor heel wat mensen het voorafgaand stadium van sociale integratie primordiaal blijft. Als dit aspect niet de nodige aandacht en de noodzakelijke middelen krijgt, zal de regering er niet in slagen mensen uit de armoede te halen.

De EU 2020-werkgelegenheidsdoelstelling stelt dat 75% van de Europese personen op beroepsactieve leeftijd (tussen 20 en 64 jaar) werk moet hebben tegen 2020 (Europese Commissie, 2010). De arbeidsmarktparticipatie in de EU-27 bedroeg 68,5% in 2013, een daling ten opzichte van de vorige jaren. In 2014 steeg de arbeidsmarktparticipatie tot 69,3% (Eurostat, 2015). Wanneer men kijkt naar de recente trends, gaat men ervan uit dat de arbeidsmarktparticipatie tegen 2020 zal zijn toegenomen tot ongeveer 72%. Als de lidstaten hun nationale streefcijfers halen, zou dit kunnen oplopen tot 74%, iets minder dan de doelstelling van 75%. De nationale prestaties lopen echter sterk uiteen. Terwijl in Zweden en Duitsland de arbeidsmarktparticipatie erop vooruitgegaan is en de nationale streefcijfers in zicht komen, lopen landen als Spanje, Griekenland, Bulgarije en Hongarije ver achter. Om de werkgelegenheidsdoelstelling van 75% te halen, moeten nog circa 16 miljoen EU-burgers aan een job worden geholpen.

België heeft zich ertoe verbonden om tegen 2020 een werkgelegenheidsgraad te hebben van 73,2%. We stellen echter in België een stagnerende arbeidsmarktparticipatie vast, die onder het Europese gemiddelde ligt (De Vos, 2014; Europese Commissie, 2013). In 2014 was in België 67,3% van de personen tussen de 20 en 64 jaar aan het werk (FOD Economie, 2015). In 2013 bedroeg de

werkgelegenheidsgraad in Vlaanderen 72%, in Wallonië 61,3% en in Brussel 58,7%. Naast deze grote verschillen qua werkgelegenheid en werkloosheid tussen de gewesten treden er ook grote differentiaties tussen de verschillende subgroepen van de bevolking op. Onder meer mensen met een migratieachtergrond, laaggeschoolde jongeren en ouderen hinken achterop. Zo is meer dan de helft van de 55-plussers in België niet meer actief op de arbeidsmarkt (FOD Economie, 2014).

Precaire banen en de evolutie van de arbeidsmarkt

Van der Linden (2015) onderzoekt in het Jaarboek de verbanden tussen armoede en de werking van de arbeidsmarkt. Hij nuanceert het belang van een eenzijdige focus op activering door het relativeren van de stelling dat werk een dam vormt tegen armoede. De analyse van de interacties tussen werkloosheid en arbeid is in dit verband leerrijk. De Europese Commissie analyseerde de bevolking die in 2008 zonder werk zat en een risico liep op armoede, maar in 2009 (opnieuw) werk had. Wat België betreft, blijkt dat slechts 47% van alle personen die de 'overstap' maakten van niet-werk naar werk, niet langer een risico lopen op armoede (het gemiddelde in de EU-27 bedraagt 49%). De volgende factoren – lonen, arbeidsintensiteit, deeltijdse arbeid, tijdelijke contracten, werkzekerheid en werkloosheid – kunnen de relatieve kwetsbaarheid van arbeid verklaren. In wat volgt bespreken we kort de verschillende factoren.

Wat betreft de lonen, stellen we vast dat het percentage lageloonwerkers² in België laag ligt, in vergelijking met andere landen. Eurostat (2012) concludeert dat 6,4% van alle werknemers in België in

oktober 2010 hooguit twee derde van het mediane bruto-uurloon verdienden (dat is ongeveer 11 euro bruto per uur). Voor Duitsland en het Verenigd Koninkrijk loopt dit op tot 22%, in Frankrijk tot 6% en in Nederland tot 18% (Eurostat, 2012). De loonmobiliteit stijgt in België en is (lichtjes) hoger dan het Europese gemiddelde. Het percentage fluctueert zonder duidelijke trend.

Wanneer we de arbeidsintensiteit onder de loep nemen, is het beeld minder rooskleurig. De arbeidsintensiteit van een gezin wordt gedefinieerd door de verhouding tussen enerzijds het aantal gepresteerde arbeidsmaanden van alle gezinsleden op arbeidsleeftijd (tussen 18 en 59 jaar, met uitzondering van studenten tussen 18 en 24 jaar) tijdens het referentiejaar voor de berekening van het inkomen, en anderzijds het totale aantal maanden dat de gezinsleden maximaal hadden kunnen presteren. Deze verhouding schommelt tussen 0 en 1. De Europese indicator 'personen die deel uitmaken van gezinnen met een lage arbeidsintensiteit' meet het percentage personen dat in een gezin leeft waarvan de arbeidsintensiteit bij wijze van conventie lager is dan 0,20. In huishoudens met een zeer lage werkintensiteit hebben de actieve personen gemiddeld minder dan een vijfde van hun tijd gewerkt, met een laag inkomen als gevolg.

Veertien procent van de Belgische bevolking (tussen 18 en 59 jaar) leefde in 2013 in een huishouden met een zeer lage arbeidsintensiteit, dit is relatief hoog in vergelijking met andere Europese landen. In tabel 1 zien we dat dit percentage in België gevoelig hoger ligt dan in de EU. In slechts drie landen is dit percentage hoger: Kroatië (14,8%), Spanje (15,7%) en Griekenland (18,2%). Ter vergelijking geven we de percentages van onze buurlanden

Tabel 1.

Evolutie van het percentage personen dat leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit, België, EU-15 en EU-27, 2006-2013

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
België	14,3	13,8	11,7	12,3	12,7	13,8	13,9	14,0
EU-15	10,5	9,8	9,4	9,6	10,8	11,0	11,0	11,3
EU-27	10,6	9,7	9,1	9,1	10,1	10,4	10,4	10,6

Bron: Eurostat (2014)

mee: Luxemburg (6,6%), Frankrijk (7,9%), Nederland (9,4%), Duitsland (9,9%) en Groot-Brittannië (13,2%).

De verdeling van de arbeidsintensiteit per gezin behoort bovendien tot de meest ongelijke van Europa. Bij vrouwen bedraagt het aandeel van deeltijdse arbeid in 2012 gemiddeld 45% in Vlaanderen, 44% in Wallonië en 31% in Brussel. Bij mannen gaat het slechts om 9% in Vlaanderen en Wallonië, en 11% in Brussel. Het aandeel van deeltijdse arbeid in België blijft stijgen. De concentratie van een lage werkintensiteit binnen hetzelfde huishouden is alarmerend, omdat dit gekoppeld is aan een verhoogd risico op armoede.

Men kan de arbeidsintensiteit ook meten in termen van het aantal personen dat een loon binnenbrengt in het gezin. Het armoederisico bij lageloonwerkers hangt sterk af van de gezinssamenstelling. In 2010 bedraagt het in België gemiddeld 11%. Bij alleenstaanden bedraagt dit percentage 8%, bij eenoudergezinnen 29% en bij koppels die moeten leven van één enkel loon 37%. Bij lageloonwerkers die voor het hoofdkomen zorgen in een tweeverdienersgezin, daalt het risico tot 5%. Bovendien worden werknemers met een lage arbeidstijd ook nog eens benadeeld met de laagste (dag)lonen.

Het probleem van 'werkende armen' (de *working poor*) is dus niet zozeer een probleem van een laag uurloon, dan wel een probleem van lage arbeidsintensiteit in het gezin. Dit is het gevolg van de lage bezoldigde werktijd tijdens de week en/of van het feit dat de persoon in kwestie slechts tijdens een klein gedeelte van het jaar heeft gewerkt.

Een bijkomend probleem ligt bij de tijdelijke contracten. Personen met een tijdelijk contract lopen, in vergelijking met werknemers met een contract van onbepaalde duur, meer risico om in een gezin te leven dat onder de armoededrempel terechtkomt. Volgens de sociale balans³ neemt hun aandeel in de personeelsuitstroom sinds 2007 toe. Het aantal trajecten van werknemers met een tijdelijk contract, gekenmerkt door een vorm van precarisering, kent trouwens sinds 2006-2007 een stijgende trend. Het zijn voornamelijk jongeren die zich in deze situatie bevinden. Bij werknemers onder de 25 jaar ligt het percentage werknemers met een tijdelijk contract

in België veel hoger dan bij het gemiddelde van de bevolking: tussen 2004 en 2012 schommelt het tussen 28,6% en 34,3%.

Toch zijn de individuele situaties zeer heterogeen, in die zin dat bijna twee derde van die trajecten evolueren naar meer werkzekerheid. Bovendien maken jonge onervaren werklozen die een tijdelijke job aanvaardden, vaak sneller de overstap naar een duurzame job, in het bijzonder als ze laaggeschoold zijn en in een regio wonen met een hoge werkloosheidsgraad. Tussen 2011 en 2013 stijgt de jaarlijkse gemiddelde werkloosheidsgraad in de drie gewesten. Ten opzichte van 2013 bleef het aantal werklozen nagenoeg stabiel (FOD Economie, 2015). In 2014 was 8,6% van de beroepsbevolking werkloos: het gaat om 4,9% werklozen in Vlaanderen, 11,7% in Wallonië en 18,1% in Brussel (Steunpunt WSE, 2015). De gemiddelde werkloosheidsgraad voor de EU-27 bedraagt in 2014 10,2% (Eurostat, 2015b).

De impact van werkloosheid op het beschikbare inkomen in België

Bij het vormgeven van het sociaal beleid wordt in toenemende mate de nadruk gelegd op investeringen in menselijk kapitaal en arbeidsmarktintegratie van de inactieven. Er wordt steeds meer in termen van *workfare* gedacht en minder in termen van *welfare*. Men neigt tegenwoordig naar maatregelen die armoede en sociale uitsluiting bestrijden door, zoals eerder beschreven, aan te zetten tot een actieve deelname aan de arbeidsmarkt. Van Lancker, Marcham, Schuerman, Van Mechelen en Van Kerm (2015) nemen in het Jaarboek de inkomensbescherming van kwetsbare groepen werklozen onder de loep.

In België kwam bovenstaande trend expliciet tot uiting in de recente hervormingen in het stelsel van de werkloosheidsverzekering die door de regering Di Rupo I vanaf 2012 gradueel werden ingevoerd. Deze hervormingen deden, zowel bij experts als bij sociale organisaties, heel wat stof opwaaien.

Vanaf 1 januari 2012 werd de wachtuitkering voor jongeren afgeschaft en vervangen door de inschakelingsuitkering, beperkt tot 36 maanden en met een maximale leeftijdsgrens van 30 jaar. In 2014

bleek al dat het aantal jongeren dat een beroep doet op het OCMW gestegen is: het maandelijks aantal jongeren van minder dan 25 jaar die een leefloon genieten, is met 5,1% gestegen in 2014, tegenover 3,9% voor alle leefloners (POD MI, 2015).

Een andere hervorming betrof het degressief maken van de werkloosheidsuitkeringen vanaf 1 november 2012. De duur van de werkloosheidsuitkering is voortaan afhankelijk van de duur van de arbeidsloopbaan. Wie slechts een gedeeltelijke arbeidsloopbaan heeft – en dat is kenmerkender voor mensen in armoede dan voor de gemiddelde werknemer – wordt hierdoor zwaarder getroffen. Na vier jaar werkloosheid ontvangt men slechts een forfaitair bodembedrag, dat ternauwernood hoger ligt dan het leefloon en lager dan de Europese armoedegrens. Werkloze alleenstaanden in het bijzonder bevinden zich in een zeer kwetsbare situatie. Na 61 maanden werkloosheid ligt hun armoederisico tot zes maal hoger dan voor deze hervorming.

Daarenboven bieden de werkloosheidsuitkeringen weinig garanties op het vlak van inkomensbescherming: de vervangingsratio's in België zijn in vergelijkend perspectief erg laag. Ook nam, in het kader van een verstrengde activeringsprocedure, het aantal sancties toe tot jaarlijks ongeveer 8% van de uitkeringsgerechtigde werkzoekenden. Daarbij kan het recht op een werkloosheidsuitkering tijdelijk of definitief worden opgeschort, waardoor het beschikbare inkomen tot onder de armoedegrens daalt.

De druk op de sociale minima

Cantillon, Van Mechelen, Frans, Schuerman en Guio (2015) vragen zich af of het instrumentarium van de welvaartsstaat nog voldoende sterk is om de armoede te beperken. Er werd de afgelopen decennia weinig vooruitgang geboekt in het terugdringen van de relatieve inkomensarmoede.⁴ De ongelijkheidsmaatstaven, net als de armoede-indicatoren, suggereren een grote mate van stabiliteit. De stagnatie in armoede in de jaren voor de crisis wordt in het algemeen verklaard door twee factoren. De tewerkstellingsgroei vertaalde zich onvoldoende in een overeenkomstige vermindering van het aantal gezinnen zonder werk (Corluy & Vandenbroucke, 2014), en de sociale bescherming

voor gezinnen die niet voluit konden profiteren van de tewerkstellingsgroei werd (nog) minder genereus.

Gedurende de voorbije twee decennia stagneerden de minimumlonen: de brutominimumlonen voor mensen met minstens één jaar werkervaring stegen tussen 1995 en 2012 met 1% in reële termen, vergeleken bij een groei van de gemiddelde brutolonen met omstreeks 14%. Er is een groeiende herverdelingsinspanning nodig om de beschikbare inkomens van hardwerkende gezinnen met een minimumloon aan een gelijk tempo te laten opgaan als die van andere werkrijke gezinnen met (boven)gemiddelde lonen. Ook het beschikbare inkomen van vele werkarme gezinnen bleef significant achter bij de algemene welvaartsstijging en het beleid slaagde er niet in om de sociale minima voor deze gezinnen op te tillen tot aan de armoedegrens en tegelijk succesvol werkloosheidsvallen te bestrijden.

Er is op lange termijn een sluipende dualisering zichtbaar tussen het beschikbare inkomen van werkarme gezinnen die helemaal of grotendeels afhankelijk zijn van werkloosheidsuitkeringen en dat van werkrijkere gezinnen; zeker van diegenen met een gemiddeld of bovengemiddeld loonniveau. Dergelijke kloof is reeds duidelijk zichtbaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar de werkloosheidsgraad tweemaal zo hoog ligt als die voor de totale Belgische bevolking en waar jongeren in het bijzonder een groot risico lopen te verzeilen in een situatie van armoede en sociale uitsluiting.

Armoede en sociale ongelijkheden bij jongvolwassenen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

De problematiek rond kinderarmoede kreeg het laatste decennium veel beleidsaandacht. Kinderarmoede kan echter niet los gezien worden van gezinsarmoede en vereist dan ook de nodige investeringen in de ouders. Een preventieve aanpak van kinderarmoede richt zich prioritair op jongvolwassenen en naar de ouders van morgen. Feyaerts, Deguerry en Luyten (2015) schetsen de situatie van jongvolwassenen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Hun weg naar de arbeidsmarkt is bezaaid met serieuze hindernissen, waardoor ze er erg moeilijk in slagen om een behoorlijk inkomen te verwerven,

met consequenties voor hun woonsituatie en hun gezondheid.

De intrede op de arbeidsmarkt vormt een cruciale fase in de transitie naar volwassenheid. Dit verloopt echter bijzonder moeilijk voor de Brusselse jongvolwassenen: meer dan één jongere op drie (35,5%) tussen 18 en 24 jaar die kandidaat is voor de arbeidsmarkt, is werkloos. De werkloosheidsgraad bij jongvolwassenen ligt twee keer zo hoog als bij de totale actieve bevolking (17,1%). Dit percentage ligt ook opvallend hoger dan bij de iets oudere jongeren van 25 tot 29 jaar (21,6%).

De oorzaken van deze hoge jongerenwerkloosheid blijven niet beperkt tot factoren die te maken hebben met hun individuele karakteristieken (zoals gebrek aan opleiding, talenkennis of motivatie). Naast de hoge schooluitval in het Brussels Gewest moeten we de situatie van deze jongeren op de arbeidsmarkt plaatsen binnen een context van structurele werkloosheid en van een tekort aan beschikbare jobs in het algemeen.

De eerste job van jongvolwassenen is vaak precair. Het betreft vaak jobs met slechte arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden en hoge werkonzekerheid. Precaire statuten overheersen: uitzendarbeid en contracten van bepaalde duur (44% van alle werkende jongeren) komen veel vaker voor bij jongeren dan bij ouderen. Deze eerste korte jobs wisselen ze af met periodes van werkloosheid en inactiviteit. Door hun moeilijke integratie op de arbeidsmarkt en hun vaak preciaire jobs slagen jongeren er niet in om een behoorlijk arbeidsinkomen te verwerven of te behouden. In 2011 leefde ongeveer 40% van de Brusselse jongeren tussen 15 en 24 jaar onder de armoededrempel.

Een beleid dat zich enkel richt op opleiding en vorming van jongeren zal verre van overbodig of zinloos zijn, maar wel duidelijk ontoereikend in de aanpak van jongerenwerkloosheid. De verschillende maatregelen op het vlak van beroepsopleiding en beroepsstages moeten gepaard gaan met de creatie van stabiele en kwaliteitsvolle werkgelegenheid. De activatiemaatregelen werden ingegeven vanuit een filosofie van 'maximale activering van het zoekgedrag naar werk', waarbij sancties worden gehanteerd als *incentive* om werk te zoeken. In de context van structurele werkloosheid en

gebrek aan beschikbare banen, dreigen ze evenwel perverse effecten te hebben en de sociale ongelijkheden te vergroten. Deze maatregelen gaan tenslotte voorbij aan het feit dat niet alle jongeren (onmiddellijk) 'activeerbaar' zijn.

Anneline Geerts

Onderzoeksgroep POS+, Universiteit Gent

Noten

1. Dit jaarboek, in opdracht van de staatssecretaris voor Armoedebestrijding en de POD Maatschappelijke Integratie, werd uitgevoerd door de onderzoeksgroep POS+ (Participation, Opportunities, Structures) verbonden aan de Universiteit Gent, in samenwerking met CeRIS (Centre de Recherche et Inclusion Sociale) van de Universiteit van Bergen, en met em. prof. dr. Jan Vranken.
2. Het percentage lageloonwerkers wordt hier gedefinieerd als het percentage loontrekkenden dat minder verdient dan twee derden van het mediane loon. Dit percentage werd berekend binnen de populatie voltijds werkenden.
3. De sociale balans moet ingevuld worden door elke werkgever in België. De volledige sociale balans is verplicht voor ondernemingen die gemiddeld minstens 50 personen tewerkstellen. Ondernemingen met 20 tot 49 werknemers hebben de keuze tussen het volledige en het verkorte formulier. Meer info op www.nbb.be.
4. Een veelgebruikte armoedemaat is de relatieve inkomensarmoede, waarbij de armoedegrens wordt vastgesteld op 60% van het nationaal mediaan beschikbaar inkomen. Het deel van de bevolking van wie het huishoudinkomen onder deze grens valt, loopt een armoederisico. Er wordt een equivalentieschaal gebruikt om het inkomen te corrigeren voor de grootte en samenstelling van het huishouden.

Bibliografie

- Cantillon, B., Van Mechelen, N., Frans, D., Schuerman, N., & Guio, A.-C. (2015). Armoede, de druk op de sociale minima en de dualisering in de samenleving. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken & R. Van Rossem (Red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015* (pp. 215-238). Gent: Academia Press.
- Cherenti, R., Pagano, G., & Contipelli, F. (2015). De zesde staats hervorming: nieuwe bevoegdheden en nieuwe uitdagingen voor de OCMW's. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken & R. Van Rossem (Red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015* (pp. 55-68). Gent: Academia Press.

- Corluy, V., & Vandenbroucke, F. (2014). Individual employment, household employment, and risk of poverty in the European Union. A decomposition analysis. In B. Cantillon & F. Vandenbroucke (Red.), *Reconciling work and poverty reduction. How successful are European welfare states?* (pp. 94-130). Oxford: Oxford University Press.
- De Vos, M. (2014). *2014-2019: Naar een betere arbeidsmarkt* (Verkiezingsreeks 01/04/2014). Brussel: Itinera Institute.
- Europese Commissie. (2010). *Het Europees platform tegen armoede en sociale uitsluiting: een Europees kader voor sociale en territoriale samenhang* (COM (2010)758). Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie. (2013). *Aanbeveling van de Raad over het nationale hervormingsprogramma 2013 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma van België voor de periode 2012-2016* (COM (2013) 351). Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie. (2014). *Tussenopname van de Europa 2020-strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei* (COM (2014) 130). Brussel: Europese Commissie.
- Eurostat. (2012). *In 2010, 17% of employees in the EU were low-wage earners. Statistics in Focus 48/2012*. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- Eurostat. (2014). *People at risk of poverty or social exclusion*. Geraadpleegd op http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps01&lang=en
- Eurostat. (2015). *Employment rate by sex, age group 20-64*. Geraadpleegd op http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_10&plugin=1
- Eurostat. (2015b). *Unemployment rate, by sex*. Geraadpleegd op <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1>
- Feyaerts, G., Deguerri, M., & Luyten, S. (2015). Armoede en sociale ongelijkheden bij jongvolwassenen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken & R. Van Rossem (Red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015* (pp. 305-326). Gent: Academia Press.
- FOD Economie. (2014). *Arbeidsmarkt evolueert gunstig tussen het eerste en tweede kwartaal van 2014 – tweede kwartaal 2014*. Brussel: FOD Economie.
- FOD Economie. (2015). *Steeds meer vrouwen en ouderen aan het werk* (Persbericht 26 maart 2015). Brussel: FOD Economie.
- POD MI. (2015). *Statistisch rapport* (nummer 11 – mei 2015). Brussel: POD MI.
- Steunpunt WSE. (2015). *Werkloosheidsgraad naar geslacht en leeftijd (Gewesten, België, EU; 1983-2014)*. Geraadpleegd op <http://www.steunpuntwse.be/node/2907>
- Van der Linden, B. (2015). Armoede en evolutie van de arbeidsmarkt in België. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken & R. Van Rossem (Red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015* (pp. 285-304). Gent: Academia Press.
- Van Lancker, W., Marchal, S., Schuerman, N., Van Mechele, N., & Van Kerm, P. (2015). De impact van werkloosheid op het inkomen in België in vergelijkend perspectief. In W. Lahaye, I. Pannecoucke, J. Vranken & R. Van Rossem (Red.), *Armoede in België. Jaarboek 2015* (pp. 191-214). Gent: Academia Press.
- Vranken, J., De Boyser, K., & Dierckx, D. (Red.). (2006). *Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2006*. Leuven: Acco.